

Demokrasi Endeksi 2019

Demokrasinin nasıl ölçüleceğine dair fikir birliği olmasa da demokrasiyi ölçmeye yönelik çeşitli ciddi endeksler vardır. Bunlardan biri de **The Economist** dergisinin araştırma ve analiz birimi olan The Economist Intelligence Unit'in (2019) hazırladığı Demokrasi Endeksidir. Bu çalışma dünya çapında **165 bağımsız devlet ve iki bölgede demokrasinin durumunun fotoğrafını** çekiyor.

Endeks beş kategoriye dayanıyor: seçim süreci ve çoğulculuk, hükümetin işleyişi, siyasi katılım, siyasal kültür ve medeni özgürlükler.

Bu kategorilerde yer alan çeşitli göstergelerdeki puanlara dayanarak, endeks ülkeleri dört tür rejim başlığı altında topluyor: “tam demokrasi”, “kusurlu demokrasi”, “melez rejim” veya “otoriter rejim”.

Türkiye, endeks sıralamasında Gambiya, Sri Lanka, Uganda, Pakistan ve Nijerya'nın gerisinde **110. sırada yer alıyor**.

Batı Avrupa ülkeleri arasında ele alınan Türkiye bu kategorideki tek “**melez rejim**” olarak göze çarpıyor.

Rapor, Türkiye'deki demokrasi krizinin semptomlarını Türkiye'yi içine yerleştirdiği “**melez rejimlerin özellikleri**” aracılığıyla ortaya koyuyor:

- ◆ seçimlerin adil ve özgür yapılmasını engelleyen düzensizlikler;
- ◆ muhalefet üzerinde baskının varlığı;
- ◆ siyasi kültür, hükümetin işleyişi ve siyasi katılımı kusurlu demokrasilerden çok daha ciddi zayıflıklar,
- ◆ yaygın yolsuzluklar
- ◆ cılız sivil toplum kuruluşları
- ◆ aşınmış hukukun üstünlüğü kavramı
- ◆ baskı altına alınan gazeteciler ve
- ◆ bağımsızlığını yitirmiş yargı

Türkiye'de muhalif siyasetçilerin tutuklandığı, örgütlenme, toplanma ve ifade hürriyetinin askıya

alındığı iki yıl süren olağanüstü halin ardından Haziran 2018'de meclis ve başkanlık seçimleri yapıldı. Seçimden sonra OHAL kaldırılmış olsa da anti-demokratik ve otoriter uygulamaların devam ettiği görülmektedir. Demokrasi kültürünün yeşereceği, farklı düşüncelerin kendisine imkân bulacağı bir mecra olması gereken medya üzerinde AKP'nin çok ağır bir baskısı söz konusudur.

21 Temmuz 2016 tarihinde OHAL ilan edilmesi ile zirveye çıkan ağır hak ihlalleri, otoriter baskıcı uygulamalarla birlikte tek adam rejimi Türkiye'yi sosyoekonomik, siyasal ve kurumsal anlamda iflasa sürüklemektedir.

AKP yargıyı ve mahkemeleri partinin hukuk müşavirliği gibi kullanmaktadır. Yüksek yargıyı kendi siyasal gündemine, çıkarlarına adeta memur etmiştir..

Devletin kurumsal mimarisi sivil toplumun, yurttaşın, ilgili paydaşların siyasete katılım mekanizmalarını yok eden, tekçi ben bilirimci, parlamentoyu dahi işlevsizleştiren bir yönetim tarzına dayanmaktadır. Düşünce ve ifade özgürlüğü “terörist” suçlamasıyla yok edilmektedir. Bu koşullar altında Türkiye uygar demokrasilerin olduğu ligden düşmektedir. Demokratik yönetim tarzından uzaklaştığı ölçüde Türkiye'nin genel refah seviyesi de azalmaktadır.

AKP'nin toplumu kutuplaştırarak yönetmeye dayanan siyasal stratejisi Türkiye'yi otoriter bir cendere içine sürüklemektedir.

Bu cendereden çıkışın tek yolu, kapsamlı bir demokrasi seferberliğini hayata geçirmektir.

**Türkiye,
demokrasi
endeks
sıralamasında,
az gelişmiş
ülkeler
liginde...**

Çok temelde demokrasi, barış içinde bir arada yaşamayı ve özgürlüğü kurumsallaştıran aynı zamanda koruyan bir dizi uygulama ve ilkeler bütünü olarak tanımlanabilir. Bu anlamda demokrasinin temel özellikleri çoğunluk yönetimine dayalı hükümet, rekabetçi çok-partili siyasal sistem, hukukun üstünlüğü, kanun önünde eşitlik, özgür ve adil seçimler, azınlık haklarının korunması ve temel insan haklarına saygı olarak sıralanabilir.

EIU'nun hazırladığı "Demokrasideki Gerilemeler ve Küresel Protestolar Yılı" alt başlığını taşıyan Raporda, 2018'de 10 üzerinden 5.48 olan demokrasinin küresel ortalama puanının 2019'da 5.4'e düştüğü tespit edilmiştir. Bu puan endeksin ilk yapıldığı 2006'dan bu yana en kötü puan oldu. O kadar ki, 2019 yılı puanı, küresel ekonomik ve finansal kriz sonrasında ortalamamanın 5.46'ya düştüğü 2010 yılına göre daha da kötü. 2019'da yaklaşık 68 ülke 2018'e kıyasla puanlarında düşüş yaşadı, bununla birlikte 65 ülke iyileşme kaydetti. Diğer 34 ülkenin, puanları 2018'e kıyasla aynı kaldı.

2019 Demokrasi Endeksi'ne göre, 167 ülkenin 76'sı demokrasi olarak kabul ediliyor. "Tam demokrasi" olarak kabul edilen ülkelerin sayısı 2019'da 22'ye yükseldi. 2019'da "kusurlu demokrasilerin" sayısı 54 oldu. Endekste geriye kalan 91 ülkeden 54'ü "otoriter rejim" ve 37'si "melez rejim" olarak sınıflandırılıyor.

Türkiye demokrasi liginde küme düşerken aynı zamanda bir zamanlar karşılaştırıldığı Hindistan, Brezilya, Rusya, Meksika ve Güney Afrika gibi ülkelere göre refah açısından gözle görülür anlamda gerilemiştir. Son 3 yıla kadar benzer rakamlara sahip olduğu temel göstergeler açısından bakıldığında bu ülkelerin politika faizi ortalamaları yüzde 5.61 iken Türkiye'ninki yüzde 11.25 olmuştur.

Bu ülkelerde enflasyon ortalaması yüzde 4.02 iken ülkemizdeki oran yüzde 12.15 olmuştur. Söz konusu istatistikler, ülkemizde daha az miktarda fonun yarıtlara ayrıldığı ve fiyatlar genel seviyesinin daha büyük bir hızla yükseldiğini göstermektedir. Dolayısıyla ekonomiye duyulan güven konusunda da bir açık oluşmaktadır. Tüm göstergeler birlikte incelendiğinde ülkedeki demokratik gerileme ile ekonomik çöküş arasındaki bağ net bir biçimde görülmekte; çıkış yolunun da demokrasinin yeniden geliştiği bir kalkınma senaryosunun hazırlanmasında olduğu görülmektedir.

Ancak demokrasi kurumların toplamından daha fazlasıdır. Demokratik bir siyasal kültür, toplumsal rıza ve meşruiyet, demokrasinin sürdürülebilirliği için çok önemlidir.

Edilgenlik ve kayıtsızlık kültürü - itaatkâr ve uysal bir yurttaş - demokrasi ile bağdaşmaz. Demokrasinin ön koşullarından olan seçim sürecinin sonucunda haliyle bu sürecin kazananı ve kaybedenleri olacaktır.

Toplumda kök salmış demokratik bir siyasal kültür, seçimi kaybeden tarafların ve destekçilerinin seçmenlerin kararını kabul etmelerine ve iktidarın barışçıl biçimde devrine olanak verir. Bu nedenle demokratik siyasal kültürün varlığı demokrasi için hayati bir öneme sahiptir. Ancak demokrasinin, yukarıda sıralanan siyasal boyutları ile sınırlı olmadığı ve sınıfsal ve toplumsal bir boyuta da sahip olduğu not edilmelidir.

İhtiyaç duyulan, kapsamlı bir demokrasi seferberliğidir...

Demokrasi durgunluğunun (*democracy recession*) öne çıkan özellikleri şunlardır:

- ◆ Katılımcı demokrasi yerine elit/uzman yönetimine artan vurgu;
- ◆ Seçilmemiş, hesap vermeyen kurumların ve uzman kuruluşların sayısının artması;
- ◆ Ulusal öneme sahip temel meselelerin siyasal alanın dışına itilip, kapalı kapılar ardında siyasetçiler, uzmanlar veya ulusüstü kurumlar tarafından kararlaştırılması;
- ◆ Siyasi elitler ve partiler ile seçmenler arasındaki boşluğun genişlemesi;
- ◆ Medya ve ifade özgürlüğü de dâhil olmak üzere medeni özgürlüklerde yaşanan azalma.

Rapora göre, halk demokrasinin bu gerilemesini pasif bir seyirci olarak izlemiyor, tepkisini ortaya koyuyor. Endeksin demokrasiyi değerlendirirken göz önünde bulundurduğu başlıklardan olan siyasal katılım, 2008'den (4.59 puandan) 2019'a (5.28 puana) istikrarlı bir biçimde yukarı yönlü bir seyir izliyor. Ekonomik sorunlar istikrarsızlık için gerekli bir ön koşul olsa da tek başına yeterli değildir ve 2019'da yaşanan protestoların belirgin siyasal temelleri söz konusudur.

Gelirde yaşanan azalmayı her zaman kargaşa ve çalkantı izlemez. Huzursuzluğu alevlendir mesi bakımından belirleyici unsur, hükümetlere, kurumlara, partilere ve siyasetçilere olan güvenin aşınmasıdır.

Bu durum genel olarak "demokrasinin krizi" olarak adlandırılan husustur.